

ΕΔΩ ΥΠΟ ΔΙΩΓΜΟΝ, ΑΛΛΑ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ...

ΞΕΝΟΙΘΑΥΜΑΣΤΑΙ ΤΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

2 ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΝ ΤΟΥ ΓΑΛΛΟΥ Κ. ΓΚΑΜΠΡΙΕΛ ΒΕΝΑΙΣΕΝ

Ἡ Ἱερά Σύνοδος στήριξε τὴν ἀπόφασί της, μὲ τὴν ὁποία ζητεῖ νὰ ἀπαγορευθῇ ἡ κυκλοφορία τῶν βιβλίων τοῦ Καζαντζάκη, στὸ μυθιστόρημα «Ὁ Χριστὸς ξανασταυρώνεται». Ἡ ἀπόφασις, ὅπως ἐγράφη στὸν ἀθηναϊκὸ τύπο χωρὶς νὰ ἔχη διαφευσθῇ. Ἔως σήμερα, ἐλήφθη χωρὶς οἱ συνοδικοὶ νὰ ἔχουν διβάσει τὸ ἔργο τοῦ Καζαντζάκη. Χιλιάδες ὅμως ξένων τὸ ἐδιάβασαν, κι' ἕνας ἀπὸ αὐτοὺς, ὁ Γάλλος κ. Γκαμπριέλ Βεναισέν, γράφει στὴν παρισινὴ «Κομπά» τῆς 24ης Μαρτίου τὸ ἑξῆς:

«Στὴ Λυκόβρυση, ἕνα μικρὸ ἑλληνικὸ χωριὸ πού ξεχνᾷ τὴν τουρκοκρατία πίνοντας ρακὴ καὶ καπνίζοντας ναργιλέ... Ὁ Τούρκος δυνάστης, ἕνας κοιλαρᾶς ἀγᾶς, θρονιασμένος ἀνάμεσα σὲ μιὰ καράφα μὲ ρακὴ κι' ἕνα ὄμορφο στρουμπουλὸ Τουρκόπουλο, κύταζε τοὺς Χριστιανοὺς ραγιᾶδες τοῦ ὀπισθοῦ ὀβσκόκ κατὰ τὴν καλοθερμμένα ἀρνησπράδα τῶν, κι' ἦταν εὐχαριστημένος μὲ τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὸν κόσμον. «Πετυχημένο πρᾶμα εἶναι ὁ κόσμος τοῦτος. Τίποτα θέν τὸν λείπει...». Καὶ πραγματικὰ δέν εἶχε καμμιὰ ἀφορμὴ γιὰ νὰ εἶναι παραπονεμένος. Στὴ Λυκόβρυση οἱ ἄνθρωποι πάχαιναν ἴσχυα καὶ φρόνιμα. Μέσα στὴν ἀποχαύνωσι ξημέρωσε ἡ Κυριακὴ τοῦ Πάσχα. «Χριστὸς ἀνέστη!», ἔλεξαν οἱ χωρικοὶ καθὼς χαιρέτιζαν ὁ ἕνας τὸν ἄλλο. Ὁ παπὰ-Γρηγόρης, ὁ φαγάς, ὁ ποτιός, ὁ χοντρολόγος, συγκαλεῖ τὴ σούναξη τῶν προσετῶν. Προστοὶ ἦταν ὁ Γιώργης Πατριάρχης, ὁ ἀρχοντάνθρωπος ἀπὸ μεγάλο τζάκι, ὁ χρυσοκέντητο μείντανι, ὁ δάσκαλος ὁ Χατζηνικολῆς, ἀδελφὸς τοῦ παπὰ, ὁ γραμματιζούμενος τοῦ χωριοῦ πού θεωροῦσε τὸν ἑαυτὸ του γιὰ Μέγα Ἀλέξανδρο, ὁ τοκογλύφος ὁ γέρο Λαδάς, πού ἀπὸ τὴν τσιγκουνιά του περπατοῦσε ξυπόλυτος καὶ προτίμησε ν' ἀφήσῃ τὴ μοναχοκρίτη του νὰ πεθάνῃ παρὰ νὰ μῆθι στὰ ἔξοδα γιὰ νὰ φέρῃ γιαιτροὺς καὶ φάρμακα, κι' ὁ καπετὰν Φορτοῦνας, θαλασσοδουλὸς πού ἀφοῦ ὄργωσε μὲ τὸ κοντραμπάτο τῆς Μαύρης Θάλασσης, εἶχε ρίξει ἄγκυρα στὴ Λυκόβρυση, μέσα σὲ μιὰ θάλασσα ἀπὸ ρακὴ. Ὁ παπὰ-Γρηγόρης τοὺς μάζεψε καὶ τοὺς εἶπε:

«Συνήθεια παλιά, πάππου προσπάππου, στὸ χωριὸ μας, κάθε ἑπτὰ χρόνια νὰ διαλέγουμε ἀπ' ὅλους τοὺς χωριανούς πέντ' ἔξι, πού θὰ ζωντανέψουν μὲ τὰ κορμιά τους, σὰν ἔρθῃ ἡ Μεγάλῃ Βδομάδα, τὰ Πάθη τοῦ Χριστοῦ. Τὰ ἔξι πέρασαν, μπαινουμε στὰ ἑπτὰ πρέπει σήμερα ἐμεῖς, οἱ κεφαλῆς τοῦ χωριοῦ, νὰ διαλέξουμε ποιοὶ ἀπ' ὅλους τοὺς χωριανούς μας εἶναι ἀξιοὶ νὰ σαρκώσουν τοὺς τρεῖς μεγάλους ἀποστόλους, τὸν Πέτρο, τὸν Ἰάκωβο, τὸν Ἰωάννη καὶ ποῖος τὸν Ἰούδα τὸν Ἰσκαριώτη, καὶ ποῖα τὴ Μαγδαληνὴ τὴν πόρνη. Κι' ἀπάνω ἀπ' ὅλους ποῖος — ἡμαρτον. Θεέ μου! — θὰ μπορέσῃ, κρατώντας ὅλο τὸ χρόνο τὴν καρδιά του καθαρή, νὰ παραστήσῃ τὸ Χριστὸ τὸ Σταυρωμένο». Οἱ προστοὶ διάλεξαν τὸ πρόσωπα τοῦ Μυστηρίου: Ἰούδας τὴν Μεγάλῃ Βδομάδα τοῦ νέου τοῦ χρόνου θάταν ὁ Παναγιώταρος ὁ Γυφοφᾶς, ἕνας ἀγριάνθρωπος, βλαγιοκομμάνος, χειροδύναμος, σωστὸς οὐραγοκάτσκος, πού εἶχε ἐπὶ γένια καὶ τὰ μαλλιά πού χρειάζεται: κατακόκκινα, τοῦ διαόλου. Μαγδαληνὴ θάταν ἡ χήρα ἡ Κατερίνα, πού «ὅλα τὰ χεῖ ἡ κολασμένη» καὶ πόρνη εἶναι, καὶ ὄμορφη, καὶ μακρὰ μαλλιά ἔχει τετράξανθα — τῆς φτάνουν ὡς τὰ γόνατα. Τὴν εἶδα μιὰ μέρα νὰ χτενίζεται στὴν αὐλὴ τῆς, φτοῦ νὰ χυθῇ, καὶ Μητροπολίτη μπορεῖ νὰ κολάσῃ!». Γιὰ Χριστὸ διάλεξαν «τὸν τσοπάνη τοῦ Μανολίου», κι' ὅς ἦταν «μιὰ στάλα ἀλαφροίσκιωτος». Ἦταν εἴσοχος, γλυκομίλητος, ξέρε τὰ γραμματάκια του — παλιὸ καλογεροπαῖδι, μαθὲς — ἔχει καὶ μπλάβα μάτια κι' ἕνα γενάκι ξανθὸ σὰν τὸ μέλι. Ἔτσι ζωγραφίζουν καὶ τὸ Χριστὸ...». Ὁ γιοῦς τοῦ ἀρχοντα τοῦ Πατριαρχεῖα θὰ ἔκανε τὸν Ἰωάννη: «Ἐχε ὅ,τι χρειάζεται, εἶπε ὁ παπάς: Παχὺς, ἀφράτος, μαῦρα μαλλιά, μάτια ἀμυδαλωτά, ἀπὸ καλὸ σπῆτι, τέτοιος ἦταν κι' ὁ ἀγαπημένος μαθητῆς». Γιὰ Ἰάκωβο διάλεξαν τὸν Κωνσταντῆ τὸν καφετζῆ καὶ γιὰ Πέτρο τὸν πρματευτὴ τὸ Γιαννακό.

— Θέμε ἀκόμα ἕναν Πιλάτο κι' ἕναν Καϊάφα, εἶπε ὁ δάσκαλος. Ζῶρικο μού φαίνεται νὰ βροῦμε.

— Καλύτερον Πιλάτο ἀπὸ τὴν εὐγενία σου, ἀρχοντά μου, δὲ θὰ βροῦμε, ἔκανε γλυκαίνοντας τὴ φωνὴ του ὁ παπάς... Φαντάσου τί δόξα γιὰ τὸ χωριὸ μας καὶ τί κόσμος θὰ κουβαληθῇ σὰ μαθευτὴ πὼς ὁ μέγας ἀρχοντας Πατριαρχεῖα θὰ κάνει τὸν Πιλάτο!».

Κι' ὅσο γιὰ τὸν Καϊάφα περιφρόνημος θὰ εἶναι ὁ γέρο Λαδάς! «Καλύτερο Καϊάφα δὲ θὰ βροῦμε...».

Ἔτσι μοίρασαν τοὺς ρόλους οἱ προστοὶ τοῦ μικροῦ χωριοῦ Λυκόβρυση. Κι' ἀπάνω σ' αὐτὰ ἔφτασε, μὲ τὸν παπὰ τὸ Φῶτη ἐπὶ κεφαλῆς, ἕνα μπουλούκι προσφύγων. Οἱ Τούρκοι τοὺς εἶχαν κάψει τὸ χωριὸ τους, τὸν Ἀη-Γιώργη. Ὁ παπα-Φῶτης τοῦ καμμένου χωριοῦ εἶπε στὸν παπα-Γρηγόρη τῆς Λυκόβρυσης: «Μὰς ἔκοψαν οἱ Τούρκοι τὸ χωριὸ, μὰς ἐδίωξαν ἀπὸ τὰ χιώματα μας, σκότωσαν ὅσους μπόρεσαν, ἐμεῖς γλυτώσαμε, πῆρε τὰ μάτια μας, μπῆκε ὁ Χριστὸς μπροστὰ κι' ἀκλουθοῦμε γυρεύουμε καινούρια χιώματα πιαστοῦμε». Οἱ χορτάτοι ὅμως κι' οἱ καλοθερμμένοι, ἀπώθησαν τοὺς ξενηστικισμένους καὶ τοὺς ἀδυνάτους στὰ κατσάβραχα, στὰ βουνὰ γύρω ἀπὸ τὴ Λυκόβρυση, κι' ἐκεῖ ὅς ἔκαναν καλὰ! Μὲ τὴν ἐμφάνισι τοῦ μπουλουκιῦ τῆς προσφυγιάς μέσα στὸ χωριὸ ἦταν σὰν νὰ εἶχε πέσει ἡ χολέρα: Οἱ πόρτες ἐκλείναν, ἢ κι' ἂν ἀνοίγαν γιὰ μιὰ στιγμὴ γιὰ νὰ πετάξουν στοὺς πρόσφυγες ἕνα ξεροκόμματο, οἱ κάτοικοι τῆς διπλομαντάλωναν πάλι. Ὁ ἀρχοντας ὁ Πατριάρχης δέν ἀνοίξε τὴν πόρτα του. Ὁ ἀλαφροίσκιωτος ὁ Μανολιὸς μὲ τὴν καθαρή καρδιά ἔδωσε στοὺς πρόσφυγες τὴ λύσι:

«Μπορεῖτε ἀπόψε νὰ ξαποστάσετε μέσα στὶς σπηλιές. Εἶναι τὰ βουνὰ γιομάτα ἀφάνες κι' ἀγριόκλαρα: Ὅ ἀνάψτε φωτιά, θὰ μαγερίψετε, νὰ φάῃ ὁ λαός. Κι' ἂν βολευτήτε, μπορεῖ καὶ νὰ κενέψετε ἐκεῖ λίγον καιρὸ ν' ἀνασάνετε. Ὁ Προφήτης Ἠλίας, ὁ ἀφέντης τοῦ βουνοῦ, ἀγαπάει τοὺς κατατρεμένους».

Κοντολογίς, ἡ ἀφιξίς τῶν προσφύγων ἀναστάτωσε τὸ χωριὸ. Οἱ χωρικοὶ πού εἶχαν διαλεχτῆ ἀπὸ τοὺς προστοὺς γιὰ νὰ ὑποδυθῶν τὰ πρόσωπα τοῦ Θειοῦ Δράματος, συμμορφώθηκαν μὲ τὰ πρόσωπα πού θὰ παρίσταναν: Ὁ Πιλάτος, ὁ ἀρχοντας Πατριάρχης διώχνει τὸ γιοῦ τοῦ, ὁ Καϊάφης ρουφᾷ τῆς ζωντανῆς δυνάμεις τοῦ χωριοῦ, ὁ Ἰούδας προδίδει, ἡ Μαγδαληνὴ σκοτώνεται γιὰ νὰ σώσῃ αὐτὸν πού ἀγαπᾷ, ὁ Ἰωάννης ἐγκαταλείπει τὴν ἀρραβωνιαστικιά καὶ τὸν βίος τοῦ, ὁ Ἰάκωβος παίρνει τὸ μέρος τῆς φτωχολογίας καὶ τῶν ἀγνῶν, ὁ Πέτρος ἔπαψε νὰ κλέβη κι' ὁ Χριστὸς δολοφονεῖται μέσα στὴν ἐκκλησιὰ μὲ τὴν εὐλογία τοῦ παπὰ. Ἡ περίληψις ὅμως αὐτὴ εἶναι ὄχι καὶ ὑποτυπώδης. Τὸ βιβλίον τοῦ Καζαντζάκη κοχλάζει ἀπὸ δεδομένα καὶ γεγονότα, εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ πλουσία ἐκείνα σὲ περιεχόμενο βιβλία πού πολλαπλασιάζουν τὸν πλοῦτον τῆς ζωῆς καὶ μέσα στὶς σελίδες τῶν ὁποίων τὰ περιστατικὰ κι' οἱ ἀνθρώπινες μοῖρες εἶναι πλήθος μὴ καὶ μόνο γιὰ ν' ἀναπαραστήσουν τοὺς κόκκους τῆς ἄμμου τῆς κοίτης ἐνὸς ποταμοῦ, ἐνὸς χειμάρρου, μιᾶς ἀμμουδᾶς πού ἀποκαλύπτει ἡ θάλασσα, καθὼς ἀποτραβιέται. Ρομάντσο, χρονικὸ, ἔποποιία, ποίημα, πιπεράτες ἀφηγήσεις, παραμῦθι ἀδρὸ, κωμικὸ, τραγικὸ, ὀμηρικὸ, θρησκευτικὸ, λαογραφικὸ, κοινωνικὸ, μπουφόνικο, αὐστηρὸ, βιβλικὸ, λυρικὸ — στὴ σύνθεσι τοῦ Καζαντζάκη ἀντιπροσωπεύονται ὅλα τὰ φιλολογικὰ εἶδη κι' ὅλοι οἱ τόνοι. Μέσα στὶς σελίδες τοῦ βιβλίου του κυκλοφορεῖ ἕνα ρεύμα πού ἔρχεται ἀπὸ τὰ βῆθη τῶν αἰώνων. Ἡ δύναμις, μὲ τὴν ὁποία ἀπλώνεται καὶ πλαταίνει, εἶναι ἀσύγκριτη. Γυναίκες πού ξεσηθιάζονται γιὰ νὰ βυζάζουν τὰ μωρὰ τους ἢ γιὰ νὰ χτυπήσουν τὸ στήθος τους γιὰ νὰ θρηνολογήσουν καὶ νὰ μοιρολογήσουν, ὁ γέρος πού βάθει ζωηθάνος, ὁ τσοπάνος πού παλαίβει μ' ἕνα κριάρι καὶ παίζει φλογέρα, ὁ γυρολόγος ὁ πρματευτῆς, πού μιλάει μὲ τὸ γάιδάρο του, ὁ ἀγᾶς πού κόβει τὴ μήτη, τ' αὐτιά καὶ τὸ γεννητικὸ ὄργανο τοῦ σεῖξῃ του, ὁ ἀντρας πού στὴ μαγία του δαγκώνει τὰ χέρια του ἢ οὐρλιάζει κἀνοντας τὸ χωριὸ ὀλόκληρο νὰ τρέμῃ, ὅλα αὐτὰ δέν εἶναι ἀπλῶς καὶ μόνον ὠμῆς εἰκόνες, ρητορικὰ σχήματα ἢ ρομαντικὰ ξεπασάρματα. Τὸ βιβλίον «Ὁ Χριστὸς ξανασταυρώνεται» ξεπερνάει τὰ κοινὰ μέτρα. Εἶναι Σαίξπηρ, Ὀμηρος, Δάντης, Βίκτωρ Οὐγκὸ καὶ Ραμπλαι: Εἶναι τὸ ὑπερφυσικὸ μὲ τὰ μεταλλωμένα καὶ πολυχρωμα ρούχα τοῦ πρώτου τυχόντος, εἶναι ἕνα παραμῦθι γραμμένο γιὰ τὸν καθένα μας ἀπὸ ὀλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα. Κι' εἶναι ταυτοχρόνως Ντελλῶ, Ἐκτωρ Μαλό, Ἀλέξανδρος Δουμάς, Ζῶρξ Ὀνὲ καὶ Κρόνιν. Ἔνα κύμα πού πρέπει κανεὶς νὰ τὸ δεχθῇ ὅπως εἶναι κι' ὅπως ἔρχεται, καταπληκτικὰ ζωντανὸ κι' ὄχι λιγώτερο ζωτικὸ. Ἔνα βιβλίον πού δέν εἶναι γιὰ τοὺς φιλολογικοὺς κριτικούς. Πρέπει νὰ διαβάσῃ ἐπιγόντως».